

dr. Bógel György

BÉKÁK ÉS HERCEGEK

Tanmese az információs vállalatok fejlődési esélyeiről

A mesebeli királykisasszonynak könnyű dolga volt: a kút mellett, amibe egy óvatlan pillanatban az aranygolyót beejtette, csak egyetlen béka jelent meg, így egyértelmű volt, hogy azt kell bevenni a palotába, vele kell foglalkozni, és végül neki kell adni azt a bizonyos csókot, amitől szép herceggé változik, akivel aztán boldogan élnek, amíg meg nem halnak. De mit tegyen az, aki rengeteg békát lát maga körül, és ráadásul mindegyik gondoskodást és csókot kér? Nem valószínű, hogy valamennyi fején ott van az egyelőre láthatatlan korona.

A hercegséghez a mesében elég egy csók, a valóságban viszont a királykisasszonynak a Grimm fivérek történetei helyett ajánlatosabb lenne Darwin híres könyvét olvasgatnia a fajok eredetéről. A neves tudós megállapította, hogy az élővilágban található fajok változékonyság és változók, a változatok pedig versengenek egymással, és a többségük kipusztul. A természet nagy háztartásában változnak az életfeltételek, a gyorsan szaporodó egyedek számára pedig nincs elég hely, fennmaradásra csak a legalkalmasabbaknak van esélyük. Egy békából kellő idő elteltével akár herceg is válhat, ehhez viszont nem szép leányok csókjára, hanem megfelelő tulajdonságokra és alkalmazkodási, megújulási készségre van szükség.

Maradjunk még egy pillanatra a biológiánál. A földtörténetben vannak olyan korok, amikor bizonyos körülmények szerencsés együttállása következtében az élőlények fantasztikus gazdagságban és változékonyságban jelennek meg: a levegő, a föld és a víz tele van tarka, repkedő, futkosó, úszkáló lényekkel. A következő korszakban azonban ezek közül már csak néhányan vannak jelen: a darwini kiválasztódási törvény kíméletlenül érvényesül.

A mai gazdaságban a fajoknak ezt a fantasztikus gazdagságát és változatosságát leginkább az informatika világában figyelhetjük meg, azon belül is elsősorban az Internet környezetében. A statisztikák szerint fejlett és kevésbé fejlett országokban vállalkozások soha nem látott tömege próbál szerencsét ezen a porondon, a régi vállalatok pedig egymás után próbálnak meg felugrálni az e-business vonatára. Béka tehát rengeteg van – de vajon melyikükből lesz herceg? Melyik éri meg azt a bizonyos királykisasszonyi csókot? Az információs ipar nem is olyan régi hőskorá-

ban hasonló (ha nem is ekkora) szaporaságot figyelhetünk meg, de a sok versengő egyed között végül csak néhány Intel, Microsoft és Sun akadt. Belőlük lettek hercegek – de vajon miért? Mit kell tudnia a királykisasszonynak, hogy ne pazarolja el szűkös erőforrásként rendelkezésre álló csókjait, és a sok kuruttyoló kételtű közül biztos kézzel emelje ki azt, amelyben ott lakozik a potenciális főrangú férj?

A szép hölgy helyzete nem reménytelen. A leghelyesebb, ha visszavonul egy időre apja ódon, de gondosan karbantartott könyvtárába, és a katalógusban olyan munkák után kutat, amelyek az *információ gazdaságtanával* foglalkoznak. Nem lesz nehéz dolga, hiszen számos ilyen akad. Megtudhatja belőlük, hogy az információs világban egyes közgazdasági törvények és összefüggések sajátos, esetenként szélsőséges formákban érvényesülnek, az információs termékeknek például jellegzetes *költségszerkezetük* van, az információ szinte költségek nélkül többszörözhető, továbbítható, az információ nem kopik a használatától, az információ nem kötődik helyhez, „mindenütt van és sehol”. Azt is látni fogja, hogy miközben a fizikai termékekben látványosan növekszik az információtartalom, a fejlődő technológiának köszönhetően egyre több lehetőség nyílik a fizikai és az információs oldal szétválasztására, aminek következtében a két oldal közgazdasági szempontból külön-külön, a maga sajátosságainak megfelelően *optimalizálható*. Ha a kisasszony látott már közelebről vállalatot (a mai uralkodóházakban ez már nem számít szégyennek), akkor könnyen felmérheti, hogy ez mit jelent, hiszen egy hagyományos cég, ahol e két oldal még közvetlenül összefonódik, tele van kompromisszumokkal, amelyek kényszerétől most meg lehet szabadulni.

Ha egy ízletes uzsonna után a királynő attér a herceggé vált békákról szóló esettanulmányok és a *stratégiai* munkák tanulmányozására, látni fogja, hogy nem feltétlenül a legszebben és leghangosabban kuruttyoló légyvadászokból lesznek a férjnekvalók, hanem inkább azokból, amelyek – ösztönösen vagy tudatosan, ki tudja ezt a békáknál – ügyesen meglovagolják az információs világ sajátos közgazdasági törvényeit, és néhány furfangos stratégiai manőverrel kihasználják azokat: villámgyorsan szánkáznak lefelé a tanulási görbén, kompromisszumokat oldanak fel, értéklancokat bontanak szét és szerveznek át, ügyfeleket ejtenek foglyul aranyozott kalickákban, szabványokat terjesztenek, szövetkezve versenyeznek egymással, sokszereplős gazdasági ökoszisztémákba igyekeznek dirigáló szereplőként beépülni.

A legokosabb békák pontosan tudják, hogy az információs világ tele van úgynevezett *hálózati jelenségekkel*: hálózat a telefon, hálózat az internet, hálózatot alkotnak a Windows-felhasználók, a Macintosh-tulajdonosok, az SAP-alkalmazók. A korszerű technológiának köszönhetően a modern információbázisú hálózatokban gyorsabban és látványosabban érvényesül a *pozitív visszacsatolás*, markánsabban jelentkeznek a *hálózati externáliák*. (Egy példa az utóbbiakra: ha te is veszel egy faxot, az én masinám is értékesebb lesz, hiszen mostantól neked is tudok faxolni.) A hálózati jelenségeknek köszönhetően az információs világban gyakoriak az exponenciális fejlődési görbék: egy hógolyó némi neki-futás után villámgyorsan lavinává dagadhat. Az információs piacon (szemben a fizikai termékek piacával) a pozitív visszacsatolást a *keresleti oldal* hajtja: minél több tagja van egy hálóznak, annál inkább érdemes csatlakozni hozzá, azaz a

növekedésnek nincs korlátja, a fejlődés a domináns pozíciók és a monopóliumok felé visz. Közben persze működik a kínálati oldal motorja is: az egységköltségek a sorozatnagyságok növekedésével rohamosan csökkennek. A két erő kombinációja szélsőséges eredményekhez vezet, olyanra, hogy egyes túl nagyra nőtt békákat még bíróság elé is citálnak, mondván, hogy visszaélnék az erőfölényükkel, hiszen a hirtelen lavinává duzzadt hólabda elszívja mások elől a levegőt, a mezőny *polarizálódik*, a gazdagok gazdagabbak, a szegények szegényebbek lesznek.

Ha a szép királynának még ennyi sem elég, *evolúciós modelleket* is felfedezhet. Láthatja, hogy az evolúció kulcsszava az *értékteremtés*: a technológiai fejlődés az értéknövelés új módjait teszi lehetővé, ugyanúgy, mint ahogy egy éghajlati változás új létfeltételeket hoz az élővilágba, amihez aztán alkalmazkodni kell, a kihalást elkerülendő. Az evolúciós görbék alján a közönséges elektronikus árukatalógusok és papírhelyettesítő honlapok találhatók, a ma belátható csúcson pedig a bonyolult és sokszereplős interaktív kapcsolatok, iparágakat átfogó integrált rendszerek, gazdag adatbányák, elektronizált ellátási láncok, virtuális vállalatok. Láthatja, hogyan próbálnak meg ezen a görbén egyre feljebb kapaszkodni a különböző üzleti modelleket képviselő düledtszeműek, tapasztalhatja, hogy mennyire gyengék a védőfalak a fejlettség alacsonyabb szintjein, milyen könnyen másolhatók a megoldások, miképpen lepik el a létrafokokat a versengők könyöklő

tömegei; és láthatja a csúcson lévő keveseket, gondosan kiépített, jól védhető, vastag falú bástyák mögött, összetett, különleges képességeket kívánó, nehezen lekoppintható rendszerekkel.

Tanulmányai befejeztével a királynak már tudja, hogy béka és béka között különbség van, Darwin ma is izgalmas olvasmány, és sok hideg pusztit meg lehet takarítani némi elemzéssel, még ha a módszerek nem is hoznak mindig száz százalékos eredményt.

...És most ki a könyvtárból, futás vissza a kertbe a kúthoz: jöhet a csók!

A Budapesti Közgazdaságtudományi és Államigazgatási Egyetem Vezetőképző Intézetének igazgatója, egyetemi docens, gyakorló oktató és az MBA-program igazgatója. 1979-ben diplomázott a Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetemen, 1982-ben ugyanitt egyetemi doktor lett, és 1993-ban kandidátus a Magyar Tudományos Akadémián.

Kutatási területei a vállalati szervezeti-irányítási rendszerek, szervezeti formák; a vállalati folyamatok szervezése (BPR); a több üzletágban tevékenykedő, nyereségközpontos (divizionális) felépítésű vállalatok szervezete és irányítása; az üzleti modellek az elektronikus gazdaságban; vállalati stratégiák; folyamatok, együttműködési formák, szervezeti rendszerek az elektronikus gazdaságban.

A cikkben olvasható gondolatokat a szerző a „Verseny az elektronikus üzletben” c. nemrég megjelent könyvében fejti ki bővebben, amelynek megjelenését az LNX támogatta.